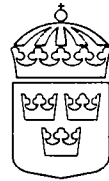

Konstitutionsutskottets yttrande

1991/92:KU3y

Den avgiftsfinansierade radio- och
TV-verksamheten 1993—1996 m.m.

1991/92
KU3y

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har den 2 april 1992 beslutat bereda konstitutionsutskottet tillfälle yttra sig över proposition 1991/92:140 om den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten 1993—1996 m.m. jämte motioner som väckts med anledning av propositionen och följande motioner som väckts under den allmänna motionstiden i år, nämligen 1991/92:K422 yrkande 1, 1991/92:K431 yrkande 2, 1991/92:K432 yrkande 3, 1991/92:Fi208 yrkandena 5 och 6, 1991/92:Kr201, 1991/92:Kr202, 1991/92:Kr233, 1991/92:Kr234, 1991/92:Kr235, 1991/92:Kr238 yrkande 2, 1991/92:Kr249, 1991/92:Kr250, 1991/92:Kr251, 1991/92:Kr269, 1991/92:Kr291, 1991/92:Kr292, 1991/92:Kr293, 1991/92:Kr294, 1991/92:Kr295, 1991/92:Kr296, 1991/92:Kr299 yrkandena 1—13 och 1991/91:A405 yrkande 2.

Vid föregående riksmöte beredde konstitutionsutskottet det ärende om radio- och TV-frågor som föranleddes av proposition 1990/91:149. Ärendet gällde huvudsakligen en omläggning av TV-politiken varigenom den marksända televisionen öppnades för reklamfinansierade sändningar. I ärendet ingick emellertid också frågor om den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten. I det beslut som följde på beredningen angav riksdagen riktlinjer inför ett beslut våren 1992 om nya avtal mellan staten och Sveriges Radio-företagen (1990/91:KU39, rskr. 370). I den nu aktuella propositionen lägger regeringen fram förslag till ett sådant beslut.

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till frågor om radio och TV i allmänhetens tjänst, ny avtalsperiod, public service-företagens struktur, ägarskap och företagsform, programföretagens styrelser och publikråd. Utskottet berör även förslaget till lag om ändring i närriolagen (1982:459).

Inledning

De riktlinjer inför ett beslut våren 1992 om nya avtal mellan staten och Sveriges Radio-företagen som riksdagen angav vid föregående riksmöte innebar bl.a. följande.

En ny avtalsperiod bör omfatta perioden den 1 januari 1993—31 december 1998.

Uppdraget att sända radio- och TV-program i allmänhetens tjänst bör vara oförändrat.

När det gäller de ekonomiska villkoren bör Sveriges Radios verksamhet även i fortsättningen finansieras med medel som riksdagen anvisar från rundradiokontot. Medelstilledningen bör värdesäkras med utgångspunkt i ett index.

Den nuvarande företagsformen bör behållas. I princip bör också ägarförhållandena i Sveriges Radio AB bestå.

Sveriges Radio-koncernens organisation bör ses över. Ansvarsfördelningen mellan moderbolag och dotterbolag är oklar. Det är mycket angeläget att koncernen i en framtid får en sådan organisation att styrelserna — efter det att riksdagen och regeringen genom lagar, avtal och riksdagsbeslut om ekonomiska villkor har gett de grundläggande förutsättningarna — kan ta ansvar för att verksamheten blir effektiv och framgångsrik.

Rollfördelningen mellan företagen bör bli klarare än nu. Riksdagen bör ta ställning endast till huvuddragen till den struktur som bör uppnås. Den interna företagsorganisationen bör bestämmas av det enskilda bolaget.

Programverksamheten bör handhas av tre bolag: utbildningsradion samt ett programbolag för vardra ljudradion och televisionen. Detta innebär att lokalradion och riksradiation förs samman till ett ljudradioföretag. De tre bolagen bör ha egna avtal med staten som preciserar deras uppdrag som programföretag i allmänhetens tjänst.

Programverksamheten bör organiseras i en koncern. Moderbolaget bör inge anslagsframställningar till regeringen och fördela medel som staten tilldelar koncernen, ansvara för fördelning och placering av sändningstid om programföretagen inte själva kan enas, ansvara för beredningsplanering och vara ett organ där koncerngemensamma frågor bereds.

Styrelserna i moderbolaget och de tre programbolagen bör vardera bestå av femton ledamöter. För samtliga bör gälla att regeringen utser ordförande och sex ledamöter. Ägarna utser fem ledamöter. Den verkställande direktören bör vara självskriven ledamot. Slutligen äger personalen rätt att utse två ledamöter jämte två suppleanter. Den nu beskrivna ordningen att utse styrelsernas ledamöter uppnås genom föreskrifter i bolagsordningarna.

Moderbolagets och programbolagens styrelser bör ha ett mer omfattande personsamband. Elva av moderbolagets ledamöter bör ingå i programbolagens styrelser, fyra i Sveriges Televisions, fyra i det sammanslagna ljudradiobolagets och tre i Utbildningsradions styrelser. Av moderbolagets ledamöter är det då bara ordföranden, den verkställande direktören och personalrepresentanterna som inte ingår i något programbolags styrelse.

I fråga om val av ledamöter av styrelserna inom Sveriges Radio-koncernen bör gälla att de av regeringen utsedda ledamöterna i moderbolagets och programbolagens styrelser skall utses enligt hittillsvarande

principer bl.a. vad gäller den parlamentariska förankringen. Uppdraget som ordförande i programbolag bör inte förenas med ledamotskap i moderbolagets styrelse.

Vid beredningen av ärendet konstaterade konstitutionsutskottet att riktlinjerna innebär att Sveriges Radio AB inte längre skulle ha rätt att utse ledamöter i programbolagets styrelser. Utskottet uttalade att detta får konsekvenser för ansvarsförhållandena mellan moderbolaget och programbolagen. Enligt konstitutionsutskottets mening var det nödvändigt att det inför riksdagens beslut noggrant övervägdes hur avtalen för nästa avtalsperiod skall utformas när det gäller frågan om vem som inför riksdagen och regeringen skall bära det yttersta ansvaret i frågor som berör rationell verksamhet och god hushållning i de bolag som ingår i koncernen. Vad utskottet anförde gav riksdagen som sin mening regeringen till känna.

Det nu aktuella ärendet

Allmänt

Förslagen i propositionen utgår från att Sveriges Riksradio AB och Sveriges Lokalradio AB bör föras samman till ett enda ljudradioföretag. Detta bolag benämns i propositionen Sveriges Radio AB. Med propositionens förslag är någon formell koncernbildning inte aktuell. Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB benämns i propositionen public service-företagen.

Radio och TV i allmänhetens tjänst (avsnitt 10.2.2)

I propositionen föreslås att programföretagens public service-uppdrag skall var i huvudsak oförändrade. Grundstenarna för den svenska modellen för public service är enligt propositionen radiolagens krav på saklighet och opartiskhet. Andra viktiga utgångspunkter anges vara den i avtalen föreskrivna skyldigheten att låta programverksamheten i sin helhet präglas av en skälig balans mellan olika åsikter och intressen. Vidare anføres att minoritetsintressen av olika slag i görligaste mån skall tillgodoses och att geografisk rättvisa och hög kvalitet är grundläggande krav.

I motion K422 yrkande 1 av Thage G Peterson m.fl. (s) anför motionärerna att basen för den nationella mediepolitiken även i fortsättningen måste vara ett radio- och TV-företag i allmänhetens tjänst, som har i uppdrag att förse såväl den stora publiken som de många mindre publikerna med bra program. För att public service-företaget skall kunna klara denna dubbla uppgift är det enligt motionärerna viktigt att företaget förfogar över flera kanaler, så att det kan variera programläggningen och tillgodose flera behov samtidigt. Motionärerna anser att det genom riksdagens beslut förra året om Sveriges Radios organisation och finansiering för den kommande avtalsperioden finns goda förutsättningar för en fortsatt utveckling av public service-verksamheten. Synpunkter av samma slag förs fram i motion Kr5 yrkande 1 av Ingvar Carlsson m.fl. (s).

Utskottet delar regeringens uppfattning att programföretagens public service-uppdrag i huvudsak skall vara oförändrade och förordar att riksdagen godkänner vad som anförs i propositionen i denna del.

Som framgår av det följande anser utskottet att den fortsatta utvecklingen av public service-verksamheten bör bygga på de överväganden som förs fram i propositionen. Utskottet avstyrker därför motionerna K422 yrkande 1 och Kr5 yrkande 1.

Ny avtalsperiod (avsnitt 10.2.1)

I propositionen föreslås att avtalen mellan staten och public service-företagen skall omfatta perioden den 1 januari 1993 — den 31 december 1996. Den nya avtalsperioden bör enligt propositionen bli något kortare än vad som tidigare beslutats mot bakgrund av de initiativ som regeringen tagit för reklamfinansierade kabelsändningar och en reklamradiolagstiftning. Vidare anförs att det också är lämpligare att den prövning i fråga om finansieringen av Sveriges Televisions verksamhet som diskuterades i proposition 1990/91:149 om radio- och TV-frågor görs i samband med inledningen av en ny avtalsperiod i stället för mitt under avtalsperioden.

I motion K431 yrkande 2 av Henrik S Järrel (m) föreslår motionären att det kommande avtalet mellan staten och Sveriges Radios programbolag tecknas för en tid av tre år i stället för sex år. Som skäl anförs att så mycket har hänt och händer inom medieutvecklingen och att en grundlig översyn av struktur, organisation, finansiering och reglering av public service-verksamheten därför är starkt påkallad. En kortare avtalsperiod innebär enligt motionären att man inte låser upp sig alltför lång tid framåt innan förändringsprocessen kan påbörjas.

Enligt motion Kr299 yrkande 6 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd) bör nuvarande avtal förlängas med ett år för att en förnyelse av företaget inte skall förhindras.

I motion Kr4 av Bengt Harding Olson (fp) anförs att det uppenbarligen och ofrånkomligen torde uppkomma stora problem med att inrymma den lokala radioverksamheten inom de angivna ekonomiska ramarna. Motionären förespråkar därför en s.k. kontrollstation mitt i avtalsperioden då verksamheten kan utvärderas, ekonomin avstämmas och förändringsåtgärder vid behov kan aktualiseras.

I motion Kr5 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) anförs att villkoren för Sveriges Radios verksamhet bör medge framförhållning och långsiktig planering. Om programföretagen skall kunna uppfylla sina åtaganden får inte villkoren för verksamheten kunna ändras genom plötsliga beslut. Motionärerna anför att regeringen inte redovisar några sakskaäl för att frångå riksdagsbeslutet om en sexårig avtalsperiod med en kontrollstation av finansieringen efter tre år. De anser därför att riksdagen skall hålla fast vid sitt tidigare beslut (yrkandena 9, 10 och 17).

Även i motion Kr7 yrkande 1 av Lars Werner m.fl. (v) förespråkar motionärerna en avtalsperiod om sex år.

Vid föregående riksmöte uttalade sig riksdagen för en sexårig avtalsperiod. En prövning i fråga om finansieringen av Sveriges Televisions verksamhet förutsattes böra ske inför medelstilldelningen år 1996.

Efter riksdagens beslut har emellertid reklamfinansierade kabelsändningar blivit tillåtna. En lagstiftning som tillåter reklamfinansierad radio förbereds. Som anförs i propositionen talar detta för att avtalstiden blir kortare. Utskottet har därför ingen erinran mot att avtalstiden bestäms till fyra år. Härigenom kan prövningen i fråga om finansieringen av Sveriges Televisions verksamhet göras i samband med inledningen av en ny avtalsperiod i stället för under en pågående avtalsperiod.

Utskottet tillstyrker således propositionen i denna del. Utskottets ställningstagande ligger i allt väsentligt i linje med den uppfattning som kommer till uttryck i motion K431 yrkande 2. Utskottet avstyrker motionerna Kr299 yrkande 6, Kr4, Kr5 yrkandena 9, 10 och 17 samt Kr7 yrkande 1.

Public service-företagens struktur (avsnitt 10.5.2)

I propositionen föreslås att public service-företagen under nästkommande avtalsperiod skall utgöras av Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB samt Sveriges Radio AB. Det sistnämnda programföretaget bildas genom en sammanslagning av Sveriges Riksradio AB och Sveriges Lokalradio AB. Varje programbolag svarar enligt propositionen för att verksamheten kan bedrivas självständigt i förhållande till staten, olika intresseorganisationer och andra maktgrupper i samhället. Det nuvarande moderbolaget, Sveriges Radio AB, skall enligt propositionen upphöra den 1 januari 1993.

Som skäl för förslaget anförs att organisationen av public service-företagen bör förenklas. Ansvarsförhållanden och befogenheter bör vara tydliga för att medge största möjliga rationalitet. I propositionen erinras om att den nuvarande organisationen av Sveriges Radio-koncernen syftade till att bl.a. lyfta fram ljudradion ur televisionens skugga och att decentralisera och lägga ut besluten närmare programproduktionen. Vidare anförs att organisationen är resultatet av en politisk kompromiss. Resultatet har enligt propositionen blivit en oklar ansvarsfördelning och kontroverser som inte har varit fruktbara. Vidare anförs att ett försök gjordes år 1986 att strama upp beslutsgångarna till förmån för moderbolaget samt att resultatet av beredningen förra året blev att pendeln återigen slog i riktningen mot ett försvagat moderbolag.

För att åstadkomma klara och tydliga ansvarsförhållanden bör koncernmodellen enligt propositionen överges. Allt ansvar bör innehas av de tre programföretagen. Moderbolaget bör avvecklas fr.o.m. den 1 januari 1993 och dess uppgifter övertas av programföretagen, däribland ansvaret att värna självständigheten i förhållande till omvärlden. I

propositionen anförs att riksdagen i konsekvens med denna strukturförändring fortsättningsvis bör besluta om medelsfördelning till vart och ett av de tre programföretagen.

I motion Kr3 yrkande 2 av Jan Andersson och Bengt Silfverstrand (båda s) anförs att moderbolaget haft ett samordnat ansvar för insatserna för funktionshindrade och att erfarenheterna av detta samordnande ansvar är goda. De menar att moderbolaget bör vara kvar och behålla ansvaret. I annat fall måste det läggas på något av programbolagen.

I motion Kr5 yrkandena 5 och 7 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) erinrar motionärerna om förra årets riksdagsbeslut. Enligt beslutet bör programverksamheten organiseras i en koncern. Beslutet innebär vidare att huvuddelen av moderbolagets styrelseledamöter skall hämtas från programbolagen, att moderbolaget skall inge anslagsframställning till regeringen och fördela medel mellan programföretagen, att moderbolaget skall svara för fördelning av sändningstid, om programföretagen inte själva kan enas, och att moderbolaget skall vara ett organ för beslut i koncerngemensamma frågor. Enligt motionärerna betyder detta att moderbolagets roll tonas ned och preciseras samtidigt som dess betydelse som ett värn mot direkt statligt inflytande erkänns. Motionärerna anför att organisationsförändringen nu har genomförts.

Regeringens förslag att avskaffa moderbolaget får enligt motionärerna till följd att medelstildelningen skall fastställas för hela avtalsperioden enligt en i förväg fixerad formel. De anför vidare att förslaget förutsätter att regeringen i detalj kan bedöma hur medelsbehoven för de olika programföretagen kommer att utvecklas över tiden i ett skede när stora förändringar skall genomföras.

Skälet till att moderbolaget bildades var enligt motionärerna att det skulle garantera public service-verksamhetens integritet och oberoende i kontakter med riksdagen och regeringen. Det skulle inte bli möjligt för den politiska makten att spela ut programföretagen mot varandra, och den politiska makten skulle konfronteras med företrädare som har ett samlat ansvar för radio och TV i allmänhetens tjänst. Motionärerna anser att dessa skäl för moderbolaget är lika starka i dag och att moderbolaget därför skall vara kvar.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att ansvarsförhållanden och befogenheter bör vara tydliga när det gäller verksamheten i public service-företagen. Vid förra årets riksdagsbeslut underströk utskottet också behovet av noggranna överväganden när det gäller vem som inför riksdagen och regeringen skall bära det yttersta ansvaret i frågor som berör rationell verksamhet och god hushållning. Utskottet anser i likhet med regeringen att detta syfte tillgodoses om organisationen av public service-företagen förenklas genom att koncernmodellen överges. Utskottet biträder därför förslaget att moderbolaget avvecklas och att dess uppgifter övertas av programbolagen. Utskottet avstyrker därmed motionerna Kr3 yrkande 2 samt Kr5 yrkandena 5 och 7.

Sveriges Television, Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio skall enligt propositionen vara självständiga aktiebolag. Pressen, näringslivet, folkrörelserna, konstnärliga och vetenskapliga akademier och oberoende kulturella sammanslutningar skall erbjudas att bli ägare till bolagen. Om enskilda ägare, t.ex. på grund av jäv, inte kan kvarstå som ägare skall aktierna erbjudas staten. Som skäl för förslaget anförs i huvudsak följande.

Ett stort antal av de hittillsvarande ägarna till Sveriges Radio-koncernen har aviserat att de vill frånträda sina aktier inför en ny avtalsperiod. Detta gäller främst ägare inom näringslivs- och pressgrupperna. Ett motiv som anges är risken för jävssituationer. Flera ägare har nämligen engagerat sig i eller avser att gå in i olika medieprojekt i konkurrens med public service-företagen. Den övervägande delen av ägarna inom folkrörelsegruppen har dock deklarerat att de önskar kvarstå som ägare. Eftersom många folkrörelser i framtiden kommer att intressera sig för annan radio- och TV-verksamhet får man emellertid anta att det kommer att ske avhopp även från denna ägargrupp. De nuvarande hembudsreglerna innebär i extremfallet att en aktieägare skulle kunna inneha samtliga aktier i den egna ägargruppen. Teoretiskt sett skulle en enda ägare i folkrörelsegruppen kunna uppnå aktiemajoritet i Sveriges Radio-koncernen. Mot denna bakgrund förutsätts att aktier som utbjuds till försäljning i stället bör kunna hembjudas till staten. En ny ägargrupp bör beredas tillfälle att bli ägare i syfte att bibehålla en spridd och balanserad ägarkrets. Denna grupp bör bestå av konstnärliga och vetenskapliga akademier samt oberoende kulturella sammanslutningar. För inledningen av nästa avtalsperiod bör aktierna fördelas så att pressen har 20 %, näringslivet 20 %, folkrörelserna 40 % och den nya ägargruppen 20 %.

I motion Kr299 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd) föreslås att TV 2 säljs för att i egenskap av reklamfinansierad TV-station ge TV 3 och TV 4 välbehövlig konkurrens (yrkande 3). De föreslår vidare att lokalradion, riksradians program 2 och 3 samt utbildningsradion säljs (yrkandena 7–10). Den nuvarande ägarformen för den allmänna radion och televisionen är enligt motionärerna en ur demokratisk synpunkt mycket tveksam konstruktion. De anför att det finns all anledning att fundera över om staten verkligen skall äga radio- och TV-stationer. Motionärerna förespråkar en allmän television utan organisations- och politikerinblandning (yrkande 1). Den framtida allmänna televisionen och radion bör var för sig enligt motionärerna ombildas till en ny aktiebolagsform av motionärerna kallad "folkaktiebolag" i vilket alla svenska medborgare får köpa ett begränsat antal aktier. Begränsningen skall hindra ägarkoncentration i företaget (yrkandena 5 och 12).

I motion Kr5 yrkande 4, såvitt nu är i fråga, av Ingvar Carlsson m.fl. (s) är motionärerna kritiska mot propositionens förslag i fråga om ägarskap och företagsform. Motionärerna pekar på att de vetenskapliga och konstnärliga sammanslutningar som skall ingå i den nya ägargrup-

pen ännu inte är vidtalade. De är också negativa till förslaget att en hembudsregel införs i bolagsordningarna som innebär att staten tar över aktierna om någon av ägarna frånträder (yrkande 13).

Motionärerna menar att det nuvarande ägandet av Sveriges Radio med ägare som representerar skilda delar av samhället fungerar som en garant för public service-verksamhetens integritet i förhållande till staten och skilda påtryckningsgrupper. Att delar av näringslivet och delar av pressen inte vill kvarstå i Sveriges Radio minskar enligt motionärerna inte värdet av att ägandet också framdeles är skilt från staten. I historiens ljus har näringsliv och press spelat en tvivelaktig roll som ägare av etermedier (yrkande 6).

Vidare anför motionärerna att ägarnas uppgifter skiljer sig från dem som gäller för vanliga kommersiella företag. Medelstilleddning och allmänna riktlinjer för verksamheten bestäms av riksdagen och regeringen. Ägarnas inflytande består i att de tillför styrelsearbetet kompetens och erfarenheter. Den minskning av antalet styrelseledamöter som föreslås i propositionen innebär att alla ägargrupper tillsammans skall utse två styrelseledamöter i varje programföretag. Det blir därmed enligt motionärerna inte längre möjligt för samtliga ägargrupper att delta i styrelsearbetet. Motionärerna anser att regeringens förslag till förändringar av ägarsammansättningen och principerna för styrelsernas utseende är ogenomtänkta. De anser att riksdagen därför bör begära att regeringen återkommer med förslag i dessa frågor efter det att den överlagt med nuvarande ägare i enlighet med riktlinjerna i förra årets riksdagsbeslut (yrkande 8).

I motion Kr7 av Lars Werner m.fl. (v) anför motionärerna att också handikapp-, freds-, miljö- och invandrarorganisationer bör tillfrågas om ett eventuellt deläggande (yrkande 2). De menar vidare att hembudsrätten skall begränsas så att staten inte kan bli majoritetsägare av bolagen. De föreslår därför att hembudsrätten för staten begränsas till 20 % (yrkande 4).

Utskottets bedömning

Utskottet anser att public service-verksamheten även i fortsättningen bör bedrivas i aktiebolagsform och att aktierna i bolagen bör fördelas på det sätt som föreslås i propositionen. Utskottet motsätter sig de förslag till utförsäljningar av stora delar av public service-verksamheten och organisationsförändringar som förs fram i motion Kr299 yrkandena 1, 3, 5, 7—10 och 12. Yrkandena avstyrks därför.

De nuvarande hembudsreglerna innebär att en aktieägare skulle kunna komma att inneha samtliga aktier i den egna ägargruppen. Utskottet anser att detta är en mindre lämplig ordning och delar därför regeringens uppfattning att aktier som utbjuds till försäljning i stället bör kunna hembjudas till staten. Utskottet har således inga erinringar mot regeringens förslag om företagsform och ägarskap och avstyrker motionerna Kr5 yrkande 4, såvitt nu är i fråga, yrkandena 6, 8 och 13 samt Kr7 yrkandena 2 och 4.

Styrelserna i programföretagen skall enligt propositionen vardera bestå av nio ledamöter. För varje styrelse skall gälla att regeringen utser ordförande och tre ledamöter. I propositionen anförs att det är viktigt att ta hänsyn till personlig kompetens och integritet vid valet av personer till public service-företagens styrelser. En annan viktig aspekt anges vara att det i styrelserna bör ingå personer med kunskaper och erfarenheter från olika sektorer av det svenska samhället och som sammantaget representerar den kunskap och erfarenhet som är relevant för verksamheten. Regeringen bör enligt propositionen införa utseende av ledamöterna samråda med ledarna för samtliga i riksdagen representerade partier.

Vidare utser ägarna på resp. bolagsstämma två ledamöter. Den verkställande direktören är självskriven ledamot. I propositionen uttalas förhoppningen att ägarna vid sina val av ledamöter utgår från samma integritetskriterier som bör gälla vid regeringens val av styrelseledamöter. Staten bör enligt propositionen såsom eventuell aktieägare normalt inte delta i valet av dessa styrelseledamöter.

I motion Kr5 yrkandena 11 och 12 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) föreslås att styrelserna i Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Utbildningsradion AB, Riksradiion AB och Lokalradion AB skall utses efter de regler som gäller i resp. bolags bolagsordning och att styrelsen efter de två sistnämnda bolagens samgående utses i enlighet med vad som angetts i förra årets riksdagsbeslut.

Utskottets bedömning

Som anförs i propositionen bör styrelsernas storlek bli något mindre så att bättre förutsättningar ges för ett effektivt styrelsearbete. Utskottet biträder därför regeringens förslag att varje styrelse i programföretagen skall bestå av nio ledamöter. Av dessa bör som anförs i propositionen regeringen utse ordförande och tre övriga ledamöter. Utskottet delar den uppfattning som förs fram i propositionen om personlig kompetens, integritet, kunskap och erfarenhet hos styrelseledamöterna. Utskottet tillstyrker propositionen i denna del och avstyrker motion Kr5 yrkandena 11 och 12.

Publikråd (avsnitt 10.5.3)

I propositionen föreslås inrättandet av ett publikråd med inriktning mot public service-företagens programverksamhet med representanter från olika lyssnar- och tittargrupper. Rådet skall enligt förslaget vara fristående från programföretagen och ha till uppgift att vara ett forum för diskussioner mellan publik och programföretag om hur programverksamheten motsvarar public service-uppdraget. Rådet skall vidare vara en väg för att ge synpunkter och komma in med önskemål på programverksamhetens omfattning och inriktning. Enligt propositionen bör det ankomma på regeringen att utse dem som skall ingå i publikrådet och ange de närmare villkoren för verksamheten.

I motion Kr5 yrkande 3 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) anför kritik mot förslaget att inrätta ett publikråd. Motionärerna efterlyser på vilka grunder regeringen anser sig ha kompetens att utse 30—40 personer som skall representera landets alla lyssnare och tittare. Motionärerna anför vidare att utländska erfarenheter från publikråd inte är goda. Om de är utsedda direkt av regeringen, uppfattas de som regeringens tillsynsmän. Om de i stället är utsedda av olika intressegrupper, betraktas de som företrädare för partsintressen. Det föreslagna publikrådets synpunkter kommer enligt motionärerna att tillmätas större vikt än den kvalificerade radio- och TV-kritiken, eftersom det skall representera hela befolkningen. Programföretagen hamnar därmed i en omöjlig integritetskonflikt i sina kontakter med publikrådet.

Motionärerna anför att om programföretagen tar intryck av publikrådets rekommendationer, uppstår misstanken att de fallit undan för påtryckningar från av regeringen handplockade kontrollanter. Om programföretagen å andra sidan inte följer rekommendationerna riskerar företagen enligt motionärerna beskyllningar för självrådighet och publikförakt. Tilltron till programföretagens integritet undergrävs i båda fallen. Motionärerna anser att massmediernas roll i den demokratiska processen bäst gagnas av att verksamheten granskas från journalistiska, vetenskapliga och kulturella utgångspunkter i fri och öppen diskussion. De anser att andra villkor än dem som följer av yttrandefrihetsgrundlagen och radiolagen lika litet bör gälla Sveriges Radios programföretag som andra etermedieföretag.

Enligt motion Kr3 yrkande 3 av Jan Andersson och Bengt Silverstrand (båda s) är det viktigt att de handikappgrupper som är beroende av särskilda insatser från programföretagen blir representerade i publikrådet. Liknande synpunkter framförs i motion Kr8 av Gunhild Bolander och Birgitta Carlsson (båda c) dock utan något särskilt yrkande.

Utskottets bedömning

Som anförts i motion Kr5 yrkande 3 kan principiella invändningar riktas mot inrättandet av ett statligt publikråd. Programverksamheten bör enligt utskottets mening inte underkastas någon annan kontroll från statens sida än radionämndens granskning och den prövning som kan ske i yttrandefrihetsmål enligt yttrandefrihetsgrundlagen. Utskottet avstyrker därför propositionen i denna del och tillstyrker motion Kr5 yrkande 3. Vid denna bedömning avstyrker utskottet yrkandena om publikrådets sammansättning i motion Kr3 yrkande 3.

Förslaget till ändring i närradiolagen (1982:459)

I 14 § närradiolagen (1982) finns en hänvisning till en bestämmelse i den numera upphävda lagen (1982:460) om ansvarighet för närradio. Bestämmelsen har ersatts av en föreskrift i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen att 14 § närradiolagen ändras i överensstämmelse härmed.

På konstitutionsutskottets vägnar

Bertil Fiskesjö

I beslutet har deltagit: Bertil Fiskesjö (c), Birger Hagård (m), Hans Nyhage (m), Catarina Rönnung (s), Kurt Ove Johansson (s), Sören Lekberg (s), Torgny Larsson (s), Harriet Colliander (nyd), Ulla Pettersson (s), Inger René (m), Lisbeth Staaf-Igelström (s), Henrik S Järrel (m), Elvy Söderström (s), Ingela Mårtensson (fp) och Roland Lében (kds).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleantan Johan Lönnroth (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Avvikande meningar

1. Radio och TV i allmänhetens tjänst (avsnitt 10.2.2)

Catarina Rönnung, Kurt Ove Johansson, Sören Lekberg, Torgny Larsson, Ulla Pettersson, Lisbeth Staaf-Igelström och Elvy Söderström (alla s) anser att andra stycket av utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Utskottet vill emellertid tillägga att den fortsatta utvecklingen av public service-verksamheten bör bygga på det beslut som riksdagen fattade vid föregående riksmöte och som gällde Sveriges Radio-koncernens organisation och finansiering inför den kommande avtalsperioden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker således motionerna K422 yrkande 1 och Kr5 yrkande 1.

2. Radio och TV i allmänhetens tjänst (avsnitt 10.2.2)

Harriet Colliander (nyd) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Utskottet utgår från att radion och televisionen skall vara fria medier på samma sätt som pressen är i dag. Men med hänsyn till de speciella förhållanden som råder inom radio och television i fråga om distributionsmöjligheter är det viktigt att det finns en särskild radio och television i allmänhetens tjänst.

Den allmänna radion och televisionen är i dag inte i allmänhetens tjänst, utan i samhällets tjänst. Utskottet anser att tiden nu är mogen att skapa en verklig allmänhetens radio och television. Svenska folket bör sålunda få en ny allmän radio och television. Den skall ägas av medborgarna och vara fri från reklam. Den skall också vara fri från politiskt inflytande i vid bemärkelse. Den allmänna radion och televisionen skall förmedla god kultur, information och utbildning.

3. Ny avtalsperiod (avsnitt 10.2.1)

1991/92:KU3y

Catarina Rönning, Kurt Ove Johansson, Sören Lekberg, Torgny Larsson, Ulla Pettersson, Lisbeth Staaf-Igelström och Elvy Söderström (alla s) anser att andra och tredje styckena i utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Varken de reklamfinansierade kabelsändningarna eller förberedelserna för en reklamfinansierad radio utgör enligt utskottets mening några godtagbara skäl att frångå riksdagens beslut om en sexårig avtalsperiod och en kontrollstation rörande finansieringen av Sveriges Televisions verksamhet efter tre år. Utskottet avstyrker därför propositionen i denna del och tillstyrker motion Kr5 yrkandena 9, 10 och 17 samt Kr7 yrkande 1. Utskottet avstyrker motionerna K431 yrkande 2, Kr299 yrkande 1 och Kr4.

4. Ny avtalsperiod (avsnitt 10.2.1)

Harriet Colliander (nyd) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Utskottets förslag om en ny radio och television i allmänhetens tjänst bör genomföras så snart som möjligt. Regeringen bör genast vidta åtgärder i detta syfte. Förnyelsen bör kunna ske efter två år. Under tiden måste emellertid ett avtal gälla för den nuvarande organisationen. Utskottet förordar därför att avtalsperioden bestäms till två år. Härigenom tillgodoses syftet med motion Kr299 yrkande 6.

5. Public service-företagens struktur (avsnitt 10.5.2)

Catarina Rönning, Kurt Ove Johansson, Sören Lekberg, Torgny Larsson, Ulla Pettersson, Lisbeth Staaf-Igelström och Elvy Söderström (alla s) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Riksdagen beslutade förra året att programverksamheten skulle organiseras i en koncern. I det sammanhanget underströk utskottet också behovet av noggranna överväganden när det gäller vem som inför riksdagen och regeringen skall bära det yttersta ansvaret i frågor som berör rationell verksamhet och god hushållning i de bolag som ingår i koncernen. Regeringen föreslår nu i stället att moderbolaget skall avvecklas. Flera skäl talar emot förslaget. Utskottet vill här särskilt peka på den betydelse som moderbolaget har som ett värn mot statligt inflytande över programverksamheten. Public service-verksamhetens integritet och oberoende i förhållande till statsmakterna kan bäst upprätthållas om den företräds av någon som har ett samlat ansvar för radio och TV i allmänhetens tjänst. Utskottet anser således att moderbolaget skall vara kvar. Utskottet avstyrker propositionen i denna del och tillstyrker motionerna Kr3 yrkande 2 samt Kr5 yrkandena 5 och 7. Med den lösning som utskottet sålunda förordat bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om vem som inför riksdagen och

regeringen skall bära det yttersta ansvaret i frågor som berör rationell verksamhet och god hushållning i de bolag som ingår i koncernen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Public service-företagens struktur (avsnitt 10.5.2)

Harriet Colliander (nyd) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Utskottet utgår, såsom ovan påpekats, från att radion och televisionen skall vara fria medier utan politisk inblandning och styrning. Vid valet mellan att bibehålla nuvarande organisation med ett moderbolag eller att slopa moderbolaget och införa tre fristående programbolag måste radio- och televisionsföretagens integritet sättas i förgrunden. Det är alltså av fundamental betydelse att integriteten inte kränks eller kommer i fara. Vid en avvägning mellan de olika förslagen finner utskottet att tillräckliga skäl inte förebragts att frångå den nuvarande organisationsformen.

7. Ägarskap och företagsform (avsnitt 10.4)

Catarina Rönnung, Kurt Ove Johansson, Sören Lekberg, Torgny Larsson, Ulla Pettersson, Lisbeth Staaf-Igelström och Elvy Söderström (alla s) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Det nuvarande ägarskapet med ägare som representerar skilda delar av samhället innebär att public service-verksamhetens integritet kan upprätthållas i förhållande till staten och olika påtryckningsgrupper. Förändringar av ägandet bör därför bara genomföras med varsamhet och omsorg. Enligt utskottets mening uppfyller regeringens förslag om ägarskap inte dessa krav. Utskottet vill särskilt peka på den föreslagna hembudsregeln som innebär att staten tar över aktierna, om någon av ägarna frånträder. Ett statligt ägande i programföretagen inger enligt utskottets mening betänkligheter från principiella utgångspunkter. Utskottet anser att regeringen bör överlägga med nuvarande ägare i enlighet med riktlinjerna i förra årets riksdagsbeslut och återkomma till riksdagen med förslag i de nu aktuella frågorna. Utskottet avstyrker således propositionen i denna del och tillstyrker motion Kr5 yrkande 4, såvitt nu är i fråga samt yrkandena 6, 8 och 13. Vad utskottet nu har anfört tillgodoser i allt väsentligt syftet med motion Kr7 yrkande 4 om en begränsning av hembudsrätten. Utskottet kan emellertid inte förorda den vidgning av ägarkretsen som förordas i yrkande 2 i den motionen. Yrkandet avstyrks.

Av det anförda framgår att utskottet måste motsätta sig de förslag till utförsäljningar av stora delar av public service-verksamheten och organisationsförändringar som förs fram i motion Kr299 yrkandena 1, 3, 5, 7–10 och 12. Yrkandena avstyrks.

8. Ägarskap och företagsform (avsnitt 10.4)

1991/92:KU3y

Harriet Colliander (nyd) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den nuvarande ägarformen för den allmänna radion och televisionen är tveksam från demokratisk synpunkt. I likhet med vad som föreslås i motion Kr299 yrkande 7—10 anser utskottet att TV 2, lokalradion, riksradians program 2 och 3 samt utbildningsradion bör säljas. Vad som återstår bör bilda den nya radion och televisionen i allmänhetens tjänst som utskottet nyss har förordat. Den bör bestå av en radiokanal och en TV-kanal. Kanalerna skall drivas i en ny aktiebolagsform — folkaktiebolag — i vilket varje svensk medborgare skall få köpa ett begränsat antal aktier. Begränsningen skall hindra ägarkoncentration i företaget. Regeringen bör återkomma till riksdagen med närmare förslag i ämnet i god tid innan den avtalstid om två år löper ut som utskottet har förordat i det föregående. Utskottets ställningstagande tillgodoser motion Kr299 yrkandena 1, 5 och 12.

9. Programföretagens styrelser (avsnitt 10.4.1)

Catarina Rönnung, Kurt Ove Johansson, Sören Lekberg, Torgny Larsson, Ulla Pettersson, Lisbeth Staaf-Igelström och Elvy Söderström (alla s) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Även i fråga om programföretagens styrelser föreslår regeringen att riksdagen skall gå ifrån det beslut som riksdagen fattade vid föregående riksmöte. Propositionen innehåller emellertid inte några tillräckligt starka skäl för detta. Utskottet anser därför att styrelserna bör utses i enlighet med vad riksdagen uttalade i sitt tidigare beslut. Utskottet avstyrker propositionen i denna del och tillstyrker motion Kr5 yrkandena 11 och 12.

10. Programföretagens styrelser (avsnitt 10.4.1)

Harriet Colliander (nyd) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Frågan gäller vem som skall utse styrelserepresentanter. Propositionens förslag är att regeringen utser ordförande och tre övriga ledamöter. Mot detta står ett förslag att styrelserna skall utses efter de regler som gäller för närvarande bl.a. vad gäller den parlamentariska förankringen. Med den utgångspunkt som utskottet intagit om fri radio och television anser utskottet att styrelseledamöterna i stället bör utses i enlighet med vad som i allmänhet gäller i aktiebolag. En sådan ordning garanterar de krav på hög kompetens inom radio- och televisionsområdet som bör ställas på varje styrelseledamot.

11. Publikråd (avsnitt 10.5.3)

1991/92:KU3y

Bertil Fiskesjö (c), Birger Hagård (m), Hans Nyhage (m), Inger René (m), Henrik S Järrel (m), Ingela Mårtensson (fp) och Roland Lében (kds) anser att utskottets yttrande under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag om inrättande av ett publikråd. De farhågor för otillbörlig påverkan från publikrådet på programföretagen som förs fram i motion Kr5 yrkande 3 är enligt utskottets mening ogrundade. Utskottet tillstyrker propositionen i denna del och avstyrker den nämnda motionen. Som anförs i propositionen bör det ankomma på regeringen att utse dem som skall ingå i publikrådet. Något uttalande från riksdagens sida om sammansättningen bör enligt utskottets mening inte göras. Utskottet avstyrker därför motion Kr3 yrkande 3.

Meningsyttring av suppleant

Meningsyttring får avges av suppleant från Vänsterpartiet, eftersom partiet inte företräds av ordinarie ledamot i utskottet.

Johan Lönnroth (v) anför:

Enligt min mening bör riksdagen bifalla de motionsyrkanden som förs fram i motionerna Kr7 av Lars Werner m.fl. (v) och Kr269 av Johan Lönnroth m.fl. (v).

